

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

05/30

Rotterdam oostelijke binnenstad

Een wederopbouwgebied
van nationaal belang

“Rotterdam wordt ruim, het zal de allure krijgen van een wereldstad: het snelle verkeer, de brede boulevards, de hoge gebouwen zullen gezamenlijk een sfeer van bedrijvigheid scheppen [...]”

Uit: Rein Blijstra in *Het Vrije Volk*, 13-11-1952

foto Collectie Stadsarchief Rotterdam

“Na de oorlog had Witteveen de mogelijkheid om een geheel nieuwe stad te ontwerpen, zonder krotten en perfect afgestemd op een comfortabel leven in de stad.”

Uit: *Cultuurhistorische verkenning Oostelijke binnenstad*.
Bureau Monumenten en Cultuurhistorie, Rotterdam, 2013

foto RCE

Wederopbouwperiode

Wie de kaart van Nederland van eind jaren dertig vergelijkt met die van eind jaren zestig ziet grote veranderingen. Het aanzicht en de inrichting van steden, dorpen en landelijke gebieden zijn ingrijpend veranderd. De Tweede Wereldoorlog richtte zware verwoestingen aan. De gebouwen en infrastructuur in honderden dorpen en steden lagen in puin of raakten zwaar beschadigd. Al tijdens de oorlog begon een centraal geleide rijksdienst met het herstel van de oorlogsschade en de wederopbouw. Dit was niet de enige ruimtelijke opgave waar de overheid voor stond tijdens de wederopbouwperiode. Voor de oorlog leefden al andere grote wensen die nog niet vervuld waren zoals de uitbreiding en vernieuwing van steden en de modernisering van het platteland.

De wederopbouw was ook een periode van optimisme en modernisering. Nieuwe materialen en verkavelingspatronen deden hun intrede, evenals een nieuwe wijkopbouw met veel groen. Het motto van de stad werd licht, lucht en ruimte. Daarnaast kwamen er steeds meer auto's waar rekening mee gehouden moest worden in de plannen.

Selectie van 30 wederopbouwgebieden

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft dertig wederopbouwgebieden geselecteerd uit de periode tussen 1940 en 1965. In deze periode is een groot deel van Nederland opnieuw ingericht. Dat gebeurde op een totaal andere manier dan vóór de oorlog. De geselecteerde gebieden geven met elkaar een goed beeld van hoe er gedacht, gebouwd en ingericht werd. De gebieden worden beschouwd als toonbeelden van de wederopbouwperiode. Ze onderscheiden zich nationaal of zelfs internationaal, bijvoorbeeld vanwege de kwaliteit van de architectuur of als bijzonder voorbeeld van stedenbouw of landschapsinrichting. De Rijksdienst heeft de gebieden in drie gebiedstypen ingedeeld: de wederopbouwkeren (de herstelde oorlogsschade), de naoorlogse woonwijken (de planmatige, stedelijke uitbreidingswijken) en de landelijke gebieden (agrarische ruilverkavelings- en landinrichtingsgebieden).

De rol van het Rijk en de gemeenten

De selectie als één van de 30 wederopbouwgebieden zorgt in de eerste plaats vooral voor meer aandacht en waardering. Het Rijk heeft ervoor gekozen deze gebieden niet als rijksbeschermd gezichten aan te wijzen. De uitdaging voor de gemeente en haar bewoners is om een manier te vinden waarop nieuwe ontwikkelingen en behoud van het karakter van de wijk samen kunnen gaan.

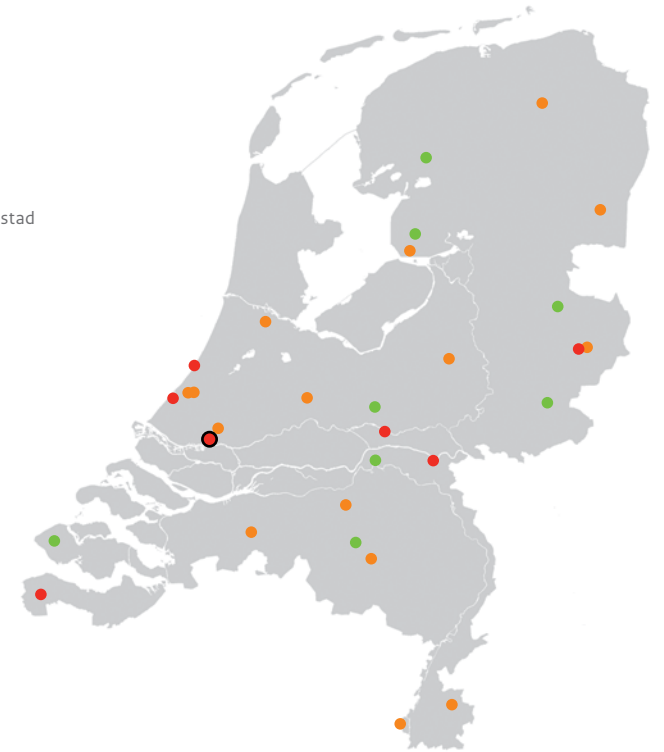
Wederopbouw is één van de vijf prioriteiten uit de rijksnota Visie erfgoed en ruimte. Kiezen voor karakter (VER). Deze nota beschrijft hoe het Rijk een rol ziet voor het cultureel erfgoed in de ruimtelijke ordening. Ook wordt geschetst op welke manier publieke en private partijen rondom cultureel erfgoed en ruimtelijke ordening zouden moeten samenwerken. Het Rijk wil stimuleren dat de bijzondere eigenschappen, de kwaliteiten van de wederopbouwgebieden, ook in de toekomst herkenbaar aanwezig blijven. Om dat te bereiken wil het Rijk (bestuurlijke) afspraken maken met de betrokken gemeenten.

Wederopbouwkeren

Bij de wederopbouwkeren gaat het om dorpen en steden die tijdens de oorlog door bombardementen, sloop of gevechtshandelingen zwaar beschadigd raakten. Bij de wederopbouw zien we verschillen tussen opvattingen met een voorkeur voor traditionele reconstructie en een modernere benadering van de stedenbouw. In de praktijk leverde deze discussie vaak een mix van traditionele en moderne vormgeving op. In de oostelijke binnenstad van Rotterdam is de wederopbouw in 1941 begonnen.

30 wederopbouwgebieden

- Wederopbouwkeren
- Naoorlogse woonwijken
- Landelijke gebieden
- Rotterdam oostelijke binnenstad

Wederopbouwkeren

01. Hengelo binnenstad
02. Katwijk aan Zee Boulevardzone
03. Den Haag Atlantikwallzone
Kijkduin-Zorgvliet
04. Rhenen binnenstad
05. Rotterdam oostelijke binnenstad
06. Nijmegen binnenstad
07. Oostburg

Naoorlogse woonwijken

08. Groningen De Wijert-Noord
09. Emmen Emmermeer, Angelslo
en Emmerhout

11. Amsterdam Westelijke Tuinsteden
12. Hengelo Klein Driene I en II
13. Apeldoorn Kerschoten
14. Den Haag Mariahoeve
15. Leidschendam-Voorburg
De Heuvel Prinsenhof
16. Utrecht De Halve Maan
17. Rotterdam Ommoord
18. Den Bosch Plan Zuid/De Pettelaar
19. Breda De Heuvel
20. Eindhoven 't Hool
21. Heerlen Vrieheide
22. Maastricht De Pottenberg

Landelijke gebieden

23. Skarsterlân Haskerveenpolder
24. Noordoostpolder
25. Vriezenveen
26. Berkelland Beltrum I
27. De Groep en omgeving
28. Maas en Waal-West
29. Veere Walcheren
30. Bostel en Best De Scheeken

Atlas van de wederopbouw in Nederland

De atlas biedt een overzicht van de 30 geselecteerde wederopbouwgebieden en vertelt het verhaal van de ruimtelijke ordening in Nederland aan de hand van een aantal essays.

ISBN 978-94-6208-092-8

De wederopbouwkeren van Rotterdam oostelijke binnenstad is één van de dertig door het Rijk geselecteerde naoorlogse gebieden met een bijzondere cultuurhistorische betekenis. De gebieden tonen samen het tijdperk van de wederopbouw.

Voor meer informatie:

Op de website www.wederopbouwrotterdam.nl staan verhalen en foto's over de wederopbouw in de Rotterdamse binnenstad.

Op deze website is ook de cultuurhistorische verkenning van de oostelijke binnenstad te downloaden via: <http://www.wederopbouwrotterdam.nl/nl/over-deze-website/>

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

De RCE ondersteunt gemeenten bij het opstellen en uitvoeren van plannen die het karakter van de wederopbouwgebieden voor de toekomst behouden. De RCE vindt het belangrijk dat specifieke kennis over de wederopbouwperiode ontwikkeld wordt en beschikbaar komt. Het kennisplatform wederopbouwgebieden vervult hierin een centrale rol.

Zie ook: www.cultureelerfgoed.nl/dossiers/wederopbouw

Rotterdam oostelijke binnenstad

Stedenbouwkundige en architect van de gemeente W.G. Witteveen kreeg vier dagen na het verwoestende bombardement op de historische binnenstad van Rotterdam op 14 mei 1940 al de opdracht voor een wederopbouwplan. Hij greep zijn kans om vooroorlogse plannen verder door te voeren en de van de kaart geveegde stad grondig te herstructureren.

Uitgangspunt voor dit wederopbouwplan was het deels uitgevoerde verkeerswegenplan en de middeleeuwse driehoekige stadsvorm. Dit vertaalde hij in parkways: landschappelijke wegen die de stadsdelen en het centrum met elkaar verbonden. Een brede boulevard omsloot het centrum. Witteveen kreeg echter niet de kans om zijn ideeën te realiseren. Zijn opvolger Van Traa kwam met een nieuw ontwerp met grote eenheden en een duidelijke zonering van functies. De binnenstad werd daarin het zakelijke centrum met daaromheen zelfstandige woonwijken en industriegebieden.

Wereldhaven en Hoogkwartier

Een aantal elementen uit het ontwerp van Witteveen bleef intact, zoals het Plan Wereldhaven, gelegen ten noorden van de Goudsesingel. Hier werd in 1941 het startschot gegeven voor de Rotterdamse wederopbouw. Dit plan omvat een groene woonwijk met zo'n 500 arbeiderswoningen van architect J. Wils. Kenmerkend is de trapsgewijze strokenbouw en de terrasvormige aanleg van gazons tussen de bouwblokken. Omdat het plan als geheel is ontworpen, is er een grote samenhang tussen de stedenbouw, de architectuur en het groen.

In tegenstelling tot Wereldhaven is het Hoogkwartier, ten zuiden van de Goudsesingel door verschillende architecten en pas gedurende de jaren 50 gerealiseerd. Toch is het gebied een eenheid door de overeenstemming in bouwhoogte en compositie. Bijzonder is ook het aaneengesloten netwerk van expeditiestraten (bevoorradingsstraten achter winkelstraten). Een van de karakteristieke gebouwen in het Hoogkwartier is het Industriegebouw aan de Goudsesingel van W. van Tijen en H.A. Maaskant (1951). Dit rijksmonument is een voorloper van het Groothandelsgebouw.

Metamorfose

Op de kaarten is goed te zien wat een enorme gedaanteverwisseling de oostelijke binnenstad heeft ondergaan. De fijnmazige stadsstructuur maakte plaats voor grootstedelijke bouwblokken, brede boulevards en ruime plantsoenen.

- 1 Gezicht op het puin ruimen tussen Hoogstraat en Groenendaal in 1940
- 2 Het Achterklooster met speelveld is het groene hart van de wijk
- 3 Industriegebouw aan de Goudsesingel van Maaskant en Van Tijen
- 4 Plantsoen aan de Herman Robberstraat
- 5 Het woongebouw van Maaskant en Van Tijen aan het Groenendaal in 1970
- 6 Woningbouw van Wils in Wereldhaven
- 7 Het Queridohof, gefotografeerd vanuit de expeditiestraat in het hof
- 8 Wereldhaven, gezien vanaf de Goudsesingel

Colofon

Tekst Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / Ontwerp en-publique.nl / Kaarten Must / Foto cover Collectie Stadsarchief Rotterdam

